

Županijsko Natjecanje iz povijesti

12. ožujka 2021.

Skupina III. treći (III.) razred

zaporka

--

(peteroznamenasti broj i riječ)

broj bodova:

85

Upute natjecateljima **koji ispit rješavaju na stolu**

1. Ispit rješavaš 90 minuta.
2. Prije rješavanja ispita trebaš pažljivo i pravopisno točno ispuniti listić sa zaporkom.
3. Nakon što ispuniš listić sa zaporkom spremi ga u kovertu.
4. Istu zaporku s listića napiši i na prvu stranicu ispita.
5. Ispitne zadatke i upute u zadatku pažljivo pročitaj.
6. Rješenja upisuj na predviđena mjesta u ispitu. Ispit pišeš plavom ili crnom kemijskom olovkom.
7. Ispit pišeš isključivo pisanim slovima, ne tiskanim. Pišeš čitko. Nečitki odgovori bodovat će se s 0 bodova.
8. Osobna imena i prezimena te geografska imena pišeš izvorno prema udžbenicima odobrenim od MZO-a u školskoj godini 2020./2021.
9. Koristi list za koncept tijekom rješavanja ispita, jer jednom napisan odgovor u ispitu više nije dopušteno prepravljati. Odgovori u konceptu se ne vrednuju.
10. Nakon završetka pisanja ispit predaj članu Županijskog povjerenstva.
11. Nakon objave privremene ljestvice poretka imaš pravo uvida u ispit te pravo na pisanu žalbu.

Županijsko povjerenstvo:

1. _____

(predsjednik Županijskoga povjerenstva)

2. _____

(član Županijskoga povjerenstva)

3. _____

(član Županijskoga povjerenstva)

1. Usporedi i spoji parove.

Upiši slovo iz desnog stupca na odgovarajuću crtu ispred imena osobe u lijevom stupcu.

	8
--	---

_____ *Bogatstvo naroda*

a) Josip Šipuš

_____ *Gospodarski pravilnik*

b) François Quesnay

_____ *Temelji žitne trgovine*

c) Adam Smith

_____ *O trgovini i savršenom trgovcu*

d) Adalbert Adam Barić

_____ *Ekonomska tablica*

e) Pierre Samuel du Pont de Nemours

_____ *Temeljna načela znanosti*

f) Ivan Kapistran Adamović

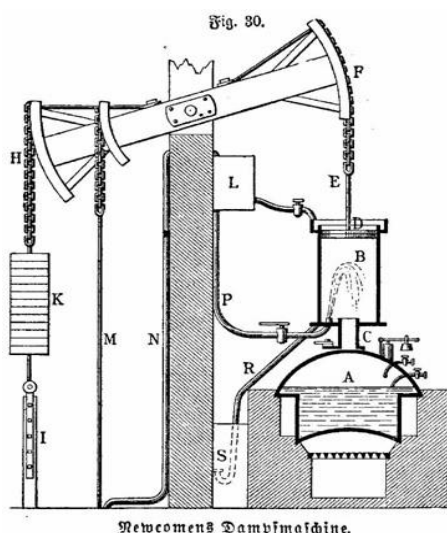
_____ *Assertiones ex universa politica*

g) Joseph von Sonnenfels

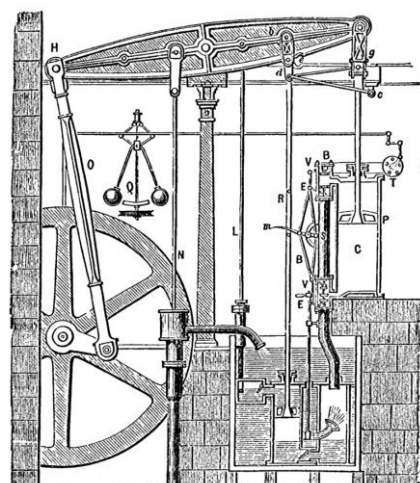
_____ *Fiziokracija*

h) Benedikt Kotruljević

2. Promotri crteže. Odgovori na pitanja.

Slika 1. Newcomenov parni stroj

Slika 2. Wattov parni stroj

Odgovori na pitanja.

2.1. Za koji se posao najčešće koristio parni stroj Thomasa Newcomena na Slici 1.?

	1
--	---

2.2. Kako se zove izum kojim je James Watt unaprijedio parni stroj na Slici 2.?

	1
--	---

3. Ključni izumi i znanstvena otkrića obilježili su dvije industrijske revolucije i potaknuli važne promjene u svakodnevnom životu, npr. x-zrake njemačkog fizičara Wilhelma Conrada Röntgena koji je za to otkriće dobio Nobelovu nagradu.

1

- Odgovori na pitanja.

3.1. Koje godine je načinjena prva rendgenska snimka? _____

3.2. Nabroji šest kategorija u kojima se svake godine dodjeljuje nagrada za najznačajnija svjetska dostignuća, nazvana po švedskom izumitelju Alfredu Nobelu.

1. _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____ 6. _____

6
---

4. Društveni razvoj i obrazovanje utjecali su na razvoj znanosti u europskom okruženju i hrvatskim zemljama od 18. stoljeća do početka 20. stoljeća.

Zaokruži slovo ispred tri točne tvrdnje.

3

- a) *Ratio studiorum* opisivao je i ciljeve i vještine koje je učenik stjecao.
- b) Strossmayerova galerija starih majstora useljena je u Kraljevsku akademiju u Zagrebu.
- c) Johann Ignaz von Felbiger razvio je sustav sveučilišta kao središta za razvoj znanosti.
- d) Nikola Škrlec Lomnički bio je vrhovni ravnatelj školstva u Hrvatskoj.
- e) Kraljevsko sveučilište Franje Josipa I. otvoreno je 1874. u Zagrebu.

5. Američki rat za nezavisnost doveo je do nastanka Sjedinjenih Američkih Država koje su se u 19. stoljeću proširile na Zapad i preživjele građanski rat između Sjevera i Juga.

Zaokruži slovo ispred tri točne tvrdnje.

3

- a) Britanski general Burgoyne predao se nakon bitke kod Yorktowna.
- b) Teritorij Floride otkupljen je od Španjolske 1819. godine.
- c) Lewis i Clark su se u rujnu 1806. vratili u St. Louis.
- d) Teksas je 1845. primljen u Uniju.
- e) Robert E. Lee bio je predsjednik Konfederacije Američkih Država.

6. Objasni karakteristike ekonomskih teorija pod utjecajem prosvjetiteljstva.

Kameralizam:

_____
_____

2

Fiziokratizam:

_____
_____

2
---

7. Dvije industrijske revolucije – Prva i Druga – utjecale su na rast gospodarstva Europe i svijeta u 18. i 19. stoljeću.

Poveži imena osoba s odgovarajućom industrijskom revolucijom tako što ćeš u redak u stupce s lijeve strane upisati odgovarajuće slovo.

	2
--	---

_____ Richard Arkwright

_____ Philipp Reis

_____ Richard Trevithick

_____ Antonio Pacinotti

A Prva industrijska revolucija

B Druga industrijska revolucija

8. Dok je vođena para prožimala Prvu industrijsku revoluciju, a nafta i električna energija bitno obilježile Drugu industrijsku revoluciju, veliki znanstvenici 19. stoljeća mijenjali su svijet. Svoj doprinos napretku dali su i hrvatski inženjeri, znanstvenici i ostali stručnjaci.

Odgovori na pitanja.

	1
--	---

8.1. Kako se zove znanstvenik koji se smatra ocem genetike?

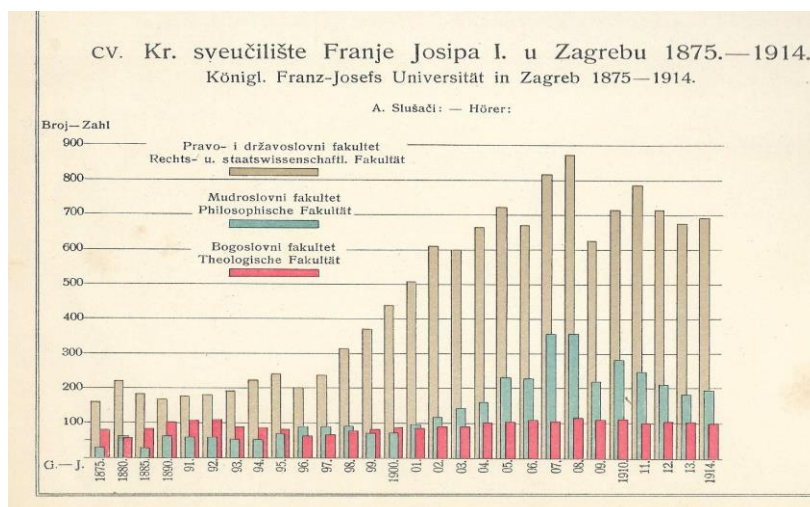
_____

8.2. Kako se zove inženjer koji je konstruirao prvi hrvatski zrakoplov, koje godine je prvi put taj zrakoplov uzletio i kako se je zvao?

_____

	3
--	---

9. Statistički atlas kraljevina Hrvatske i Slavonije iz 1915. sadrži i podatke o razvoju hrvatskoga školstva i sveučilišnoga obrazovanja. Uz pomoć Slike 3. riješi zadatke.

Slika 3. Kretanje broja studenata na fakultetima zagrebačkog sveučilišta 1875.-1914.

Promotri fotografiju i odgovori na

pitanja.

Slika 5. Dvostruki most na Tounjčici

(Ivan Standl, *Fotografske slike iz Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, sv. I, Zagreb, 1875., 92).

Zaokruži slovo ispred tri točne tvrdnje.

	3
--	---

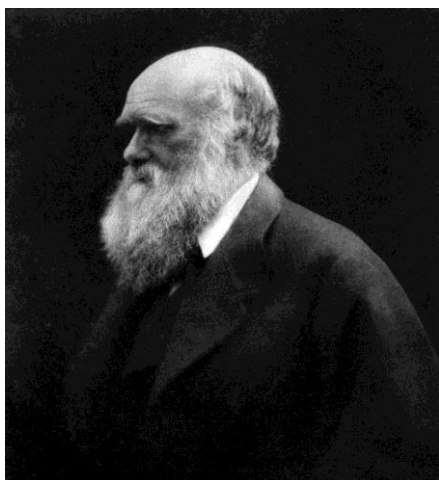
- a) Slika 5. odnosi se na Karolinsku cestu.
- b) Karolinska cesta sagrađena je 1727. godine.
- c) Godine 1764. doseljeno je 150 Nijemaca i Čeha između Fužina i Vrbovskog.
- d) Jozefinska cesta povezala je Karlovac s Rijekom.
- e) Godine 1790. osnovano je u Karlovcu državno prijevozničko poduzeće.

12. Agrarna revolucija, koja je započela u Velikoj Britaniji, utjecala je na povećanje proizvodnje hrane. Pritom su bile važne i nove poljoprivredne alatke. Navedi četiri nove poljoprivredne alatke iz doba agrarne revolucije.

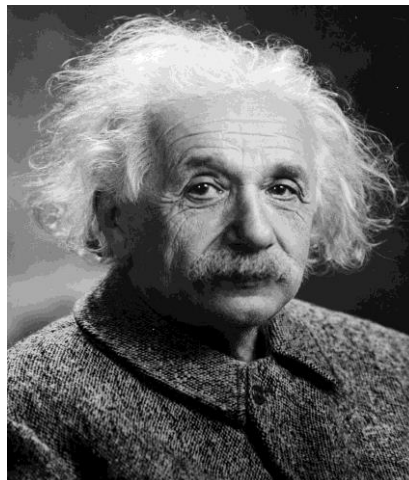
	4
--	---

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

13. Pažljivo promotri slike 6. i 7. Teorije velikih znanstvenika promijenile su svijet.

Slika 6. Charles Darwin (Wikipedia)

Slika 7. Albert Einstein (Wikipedia)

13.1. Koju teoriju je razvio Charles

Darwin u djelu *O podrijetlu vrsta pomoću prirodnog odabira*?

	1
--	---

13.2. Kojom teorijom je Albert Einstein postavio temelje suvremenoj znanosti koja je ulazila i u filozofske koncepcije prostora i vremena?

	1
--	---

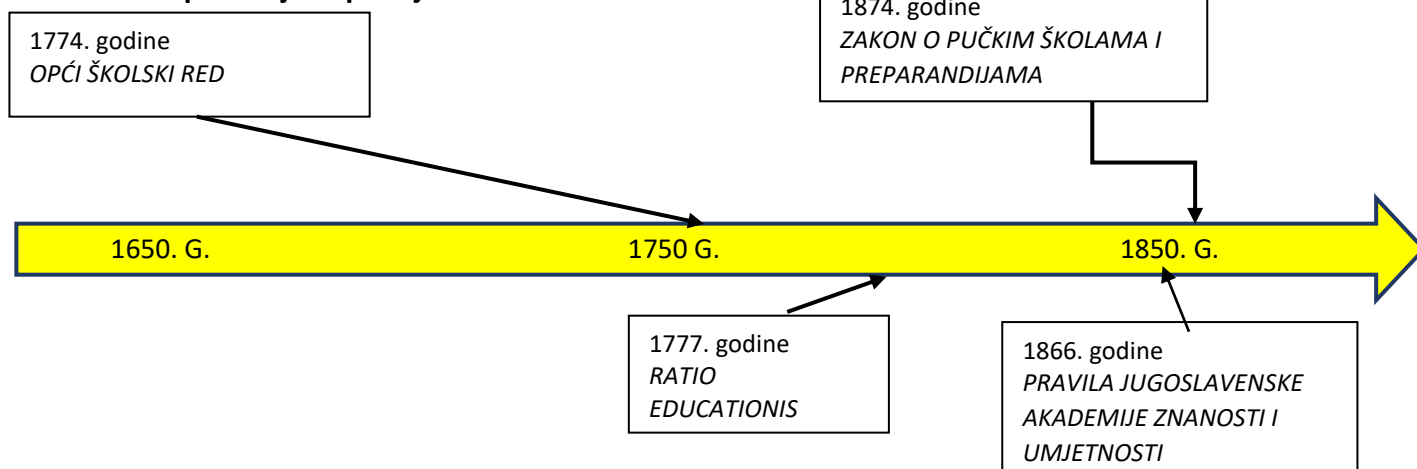
14. Od rata za nezavisnost i formiranja državne vlasti predsjednik SAD-a bira se na vrijeme od četiri godine i može biti uzastopno izabran.

	5
--	---

Popuni lentu vremena upisivanjem prezimena predsjednika SAD-a na crtu u tablici ispod koje su navedene godine trajanja dužnosti dotičnog predsjednika.

(1789.-1797.)	(1801.-1809.)	(1817.-1825.)	(1829.-1837.)	(1844.-1848.)

15. Uz pomoć podataka o znanosti i obrazovanju na lenti vremena odgovori na postavljena pitanja.

15. 1. Kako se zove opći školski obrazovni plan koji je vrijedio za Ugarsko kraljevstvo i njemu pridružene zemlje? _____.

	1
--	---

15. 2. Koji vladar/ica je uveo/la niz obrazovnih reformi kojima je ojačano svjetovno školstvo? _____.

	1
--	---

15. 3. Koje se dvije godine vežu uz znanost i obrazovanje u Hrvatskoj u 19. stoljeću? _____ i _____.

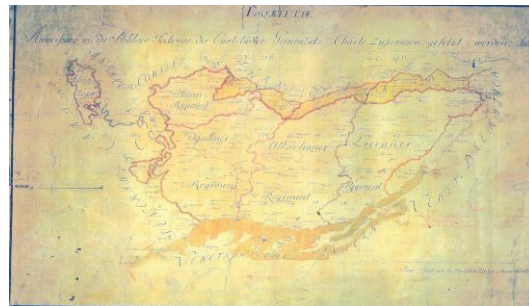
	2
--	---

16. Pročitaj ulomak iz povijesnog izvora, pogledaj sliku i napiši kako se zove ekonomska doktrina o trgovini u službi stvaranja novčanog suficita kojim se jača država.

	1
--	---

Prema unutra pak trguje se mletačkim vinom tako da svake godine više od stotinu tisuća guldena odlazi iz ove zemlje u mletačku. Na taj način ovdašnji žitelji postaju sve siromašniji, a Mlečani se bogate. (Vukasović, Ivan Dominik, Zemljopisni i povijesni novi opis Karlovačkog generalata u Kraljevini Hrvatskoj (1777.), priredio Željko Holjevac, Gospić, 2005., 186).

Slika 8. Karlovački generalat (Ratni arhiv, Beč)

17. U rastu svjetskih gospodarstava pod utjecajem industrijskih revolucija značajnu su ulogu imali industrijski magnati.

Zaokruži prezimena koja se odnose na industrijske magnate.

ROCKFELLER

CARNAGIE

VANDERBILT

HUMBOLDT

KRUPP

ROCKET

FORD

TULL

5

18. Poveži osobu s područjem njezinog djelovanja upisivanjem brojki iz desnog stupca na odgovarajuće mjesto u lijevom stupcu.

A ___ Auguste Comte

B ___ John Dalton

C ___ Andrija Mohorovičić

D ___ Dragutin Gorjanović-Kramberger

E ___ Vladimir Varičak

F ___ Ivan Vučetić

1. kriminalistika

2. paleoantropologija

3. meteorologija i seizmologija

4. prirodoslovlje

5. matematika

6. sociologija

7. psihologija

8. lingvistika

6

19. Unutarnje suprotnosti u SAD-u dovele su u 19. stoljeću do građanskog rata u toj zemlji. Ipak, opasnost od raspada sjevernoameričke državne zajednice je prevladana, a američka je nacija poslije te kušnje izrasla u novu svjetsku velesilu. Pročitaj ulomak govora i pogledaj sliku.

Kuća podijeljena protiv same sebe ne može se održati. Vjerujem da ova vlada neće moći vječno podnositi poluropstvo i poluslobodu. Ne nadam se da će se Unija raspasti – ne nadam se da će se kuća srušiti – ali se nadam da više neće biti podijeljena. (Američka povijest – kratki prikaz, Zagreb s. a., str. 161)

Slika 9. Novčanica od pet dolara

19.1. Koji je američki predsjednik
održao prethodno navedeni govor?

	1
	1

19.2. Kako se zove nova politička stranka u kojoj je američki predsjednik prikazan
na Slici 9. sudjelovao svojim političkim djelovanjem?

20. Hrvatski sabor je 1861. na prijedlog biskupa Josipa Jurja Strossmayera donio zaključak o osnivanju akademije znanosti koja je svečano otvorena šest godina kasnije. Nazvana je Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti jer su osnivači željeli da ona djeluje na cijelom južnoslavenskom prostoru. Danas se najviša znanstvena i kulturna ustanova u Republici Hrvatskoj naziva Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti.

Slika 10. Palača HAZU u Zagrebu

Jugoslavenska akademija znanostih i umjetnostih jest zavod zemaljski i ima svoje središte u Zagrebu. (Pravila JAZU iz 1866.)

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (u daljem tekstu: Akademija) najviša je znanstvena i umjetnička ustanova u Republici Hrvatskoj. (Zakon o HAZU iz 1991.)

Odgovori na pitanje.

Napiši zašto je JAZU u 19. stoljeću bila definirana kao „zavod zemaljski“, tj. pokrajinska ustanova.

	1
--	---

21. U Rijeci je 1751. pokrenuta rafinerija šećera, jedna od prvih velikih manufaktura u hrvatskim zemljama, koja je prerađivala prekomorsku sirovinu i utjecala na gospodarski razvoj hrvatskih zemalja. Pročitaj ulomak iz povlastica koje je Marija Terezija 1750. dala nizozemskom poduzetniku – osnivaču rafinerije.

	3
--	---

Mi Marija Terezija pristajemo da se trgovačka kuća Arnold nastani u Trstu; osim toga joj dopuštamo da bez plaćanja carine putuje morem i zemljom. Osim toga joj izdajemo i ovu povlasticu.

- 1. Dajemo isključivu povlasticu Urbanu Arnoldu i njegovim drugovima na 25 godina s pravom da u našim nasljednim zemljama osnuju rafineriju šećera.*
- 2. Sav potrebni materijal za izgradnju zgrada i skladišta podmirivat će bez carinskih troškova i ostalih pristojbi. (Žeželj, Mirko, Povijesna čitanka, Zagreb, 1970., 186).*

Zaokruži točne odgovore.

- a) Trgovačka kuća Arnold nastanila se u Rijeci.
- b) Urban Arnold i njegovi drugovi dobili su povlasticu na 25 godina.
- c) Materijal za zgrade i skladišta oslobođen je plaćanja carine i ostalih pristojbi.
- d) Ulomak je nastao u vrijeme o kojem govori.
- e) Ulomak je nastao nakon vremena o kojem govori.

22. Nikola Tesla, hrvatski inovator svjetskog glasa iz vremena Druge industrijske revolucije, osvrnuo se u svojoj autobiografiji na vlastitu izumiteljsku imaginaciju. Pročitaj ulomak i odgovori na pitanja.

Jednog dana, dok sam lutao planinama, morao sam potražiti zaklon pred olujom koja se približavala. Nebo se zastrlo teškim oblacima, ali kiša kao da se dvoumila, dok iznenada nije bljesnula munja, a nekoliko trenutaka zatim – potop. To što sam vidio potaknulo me da razmišljam. U ovom događaju dvije su pojave bile očito tijesno povezane kao uzrok i posljedica, i malo razmislivši zaključio sam da je električna energija, koja izaziva da se tolika kiša prolije, bez značaja, ali je pri tome munja djelovala poput osjetljivog okidača. To je pružalo divnu mogućnost da se učini nešto veliko. (Tesla, Nikola, Moji pronalasci – My Inventions, Zagreb, 1990., 62-63).

	1
--	---

22.1. O kojoj energiji je Tesla razmišljao promatrajući oluju?

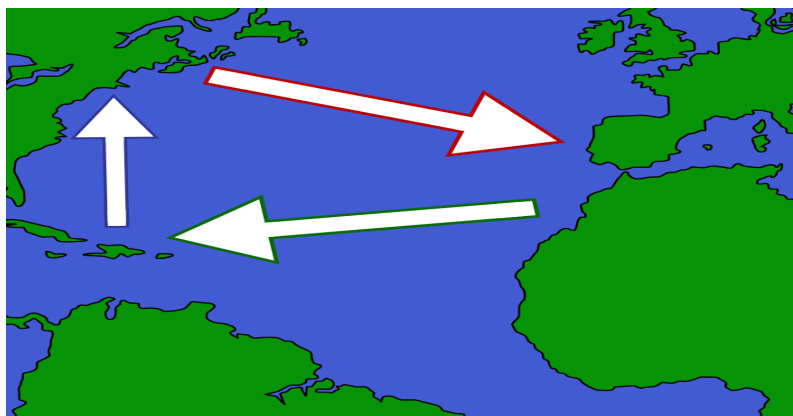
22.2. U koji grad se dalekovodima prenosila energija koja se proizvodila u hidroelektrani na Nijagarinim slapovima?

	1
--	---

22.3. Na kojoj je rijeci u Hrvatskoj u pogon puštena prva hidroelektrana za izmjeničnu struju?

	1
--	---

23. Atlantskom trgovinom u 18. stoljeća dopremala se iz Europe u Ameriku manufakturna roba, a iz Amerike su u Europu stizali kolonijalni proizvodi, npr. pamuk, šećer, kava i sl. Gospodarsko iskorištavanje novootkrivenih prekomorskih zemalja rezultiralo je velikim priljevom srebra i zlata u Europi.

23.1. Promotri zemljovid i napiši čime se trgovalo između Afrike i Amerike.

	1
--	---

23.2. Kako je priljev srebra i zlata prekooceanskom trgovinom utjecao na razvoj Europe?

	1
--	---

24. Gospodarski rast i preobražaj SAD-a u veliku silu utjecao je na američko širenje koje je potkraj 19. i na početku 20. stoljeća uglavnom bilo usmjereno prema Latinskoj Americi i Tihom oceanu. Staro načelo „Amerika Amerikancima“ u to je vrijeme značilo da se obje Amerike i pacifički otoci nalaze u zoni interesa SAD-a. Pogledaj zemljovid i odgovori na pitanja.

24.1. Kada je SAD stekao teritorije navedene na zemljovidu? Zaokruži točnu godinu.

1890. godine

1898. godine

1913. godine

	1
--	---

24.2. Kako se zove država kojoj su dotad pripadali navedeni teritoriji?

	1
--	---

24.3. Koji od teritorija navedenih na zemljovidu i danas pripada SAD-u?

	1
--	---

25. Utjecaj društvenog razvoja i obrazovanja na razvoj znanosti u Hrvatskoj u 19. stoljeću očitovao se i u osnivanju Sveučilišta u Zagrebu. Na to se u svojem govoru osvrnuo i njegov prvi rektor.

	1
--	---

Vi niste žalili ni vremena ni putnih napora da budete svjedoci ove radosne proslave, zbog koje hrvatski narod klikće od veselja kad vidi da napor koji je uložio u znanstveno istraživanje nije bio uzaludan, štoviše da je imao tako sretan ishod da se već otvara ovaj hram znanosti. Po tome se možemo nadati da ćemo na putu uglađenosti i obrazovanja stupati jednakim korakom s drugim obrazovanim narodima. (Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, sv. I, Zagreb, 1969., 359).

Prvi rektor zvao se:

Zaokruži točan odgovor.

- a) Nikola Škrlec Lomnički
- b) Matija Smodek
- c) Matija Mesić
- d) Oton Kučera
- e) Ferdo Kovačević